

UDFORDRINGER FOR DANSK ØKONOMI OG DEN OFFENTLIGE SEKTORS ROLLE

**Indlæg på DA's LBR/RBR-konference
tirsdag den 13. marts 2012**

af

**Professor Peter Birch Sørensen
Økonomisk Institut
Københavns Universitet**

Baggrunden:

De værste økonomiske
tømmermænd
i mands minde

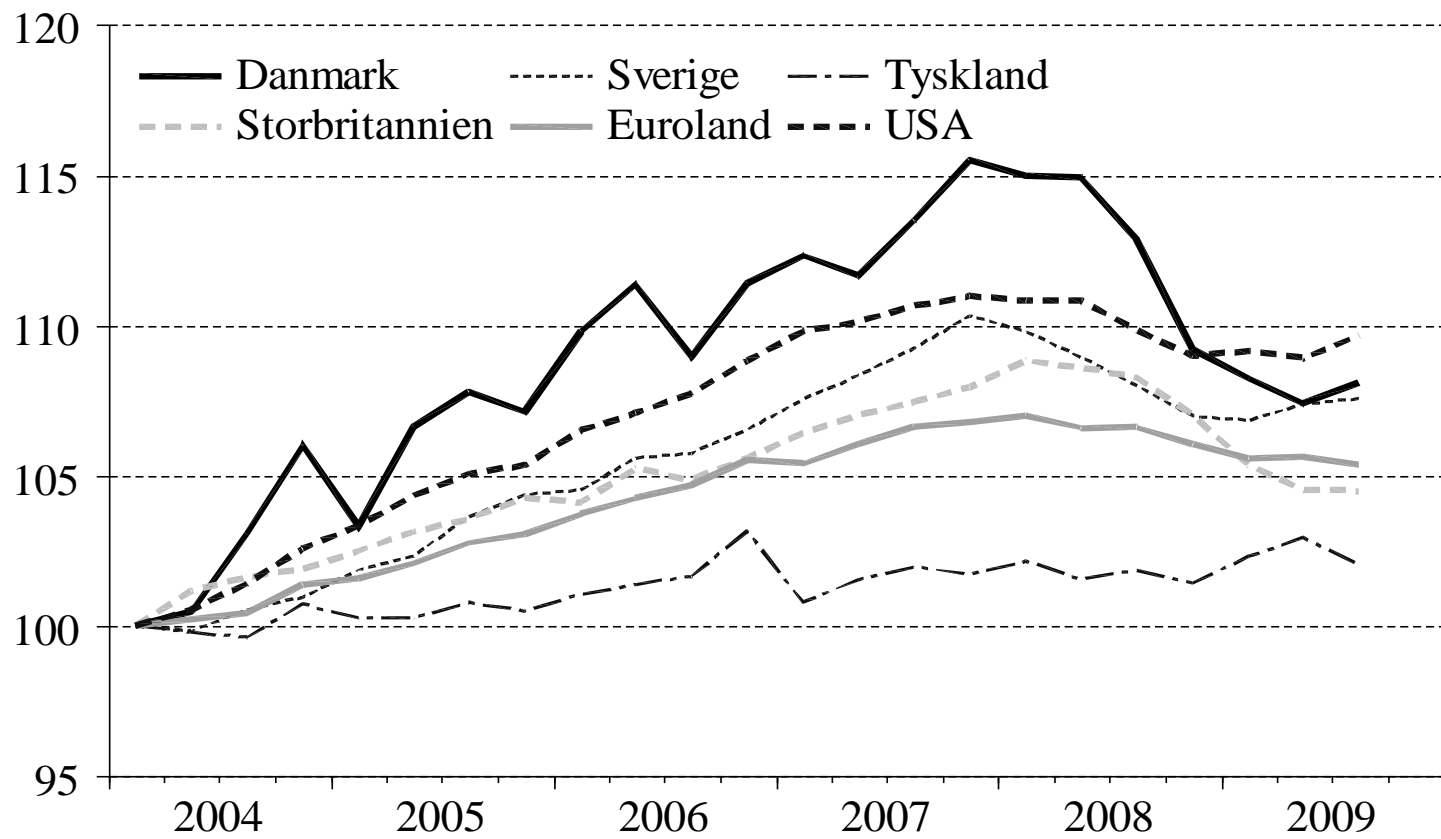
HVORDAN ER UDSIGTERNE FOR DANSK ØKONOMI DE NÆSTE TI ÅR?

- Ikke ret gode, med mindre vi tager os alvorligt sammen
- Historisk erfaring: Den økonomiske vækst er svag i mange år efter en alvorlig finanskris
- Gældskrisen i Europa vil hæmme væksten på mange af vore nærmarkeder i mange år frem
- Dansk økonomi har stadig alvorlige tømmermænd efter udskejelserne i sidste årti

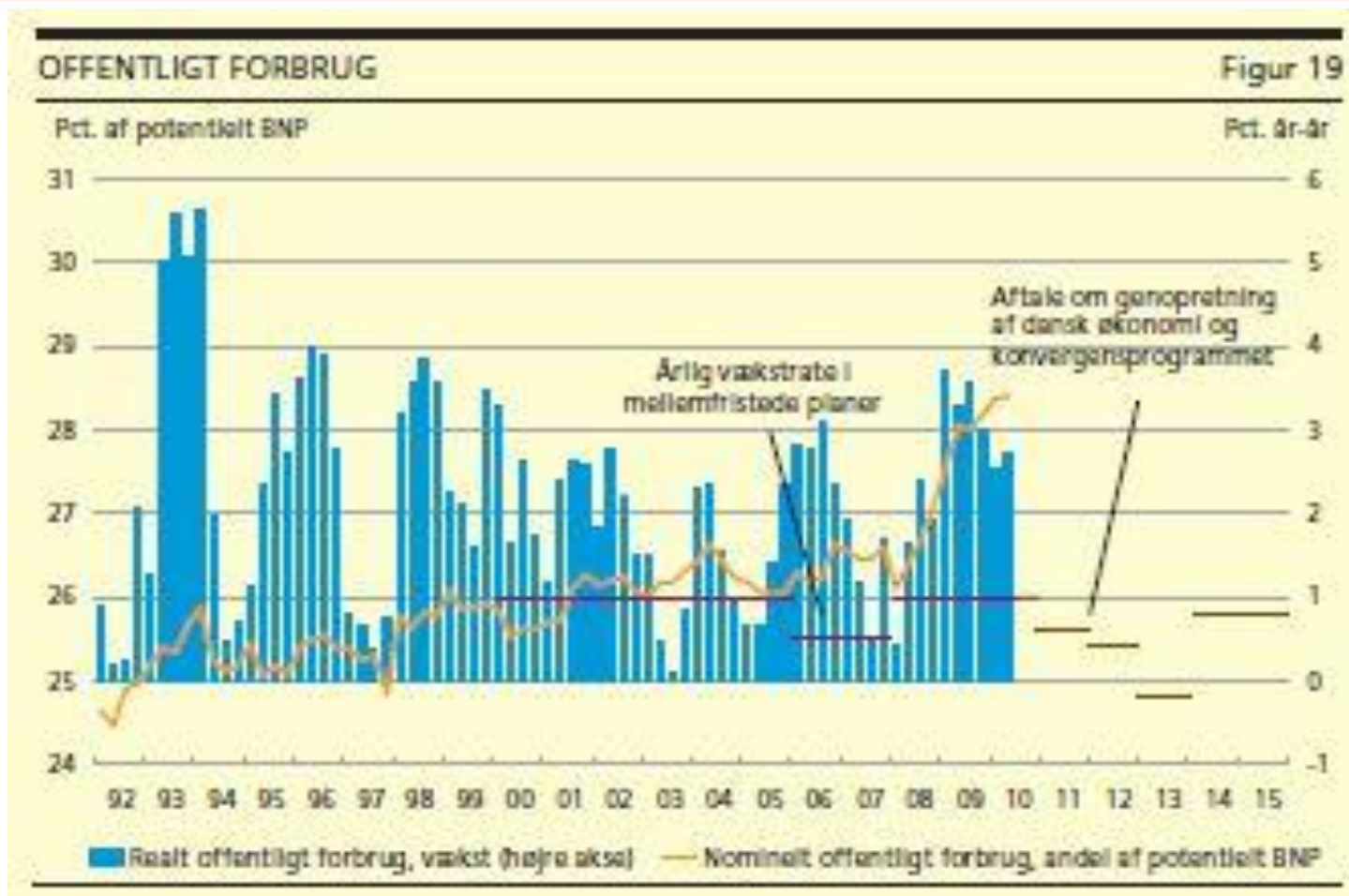
DA DET GIK UFATTELT GODT: PRIVATFORBRUG I DANMARK OG UDLANDET

2004, 1. kvartal=100

Kilde: Ecowin og Eurostat.

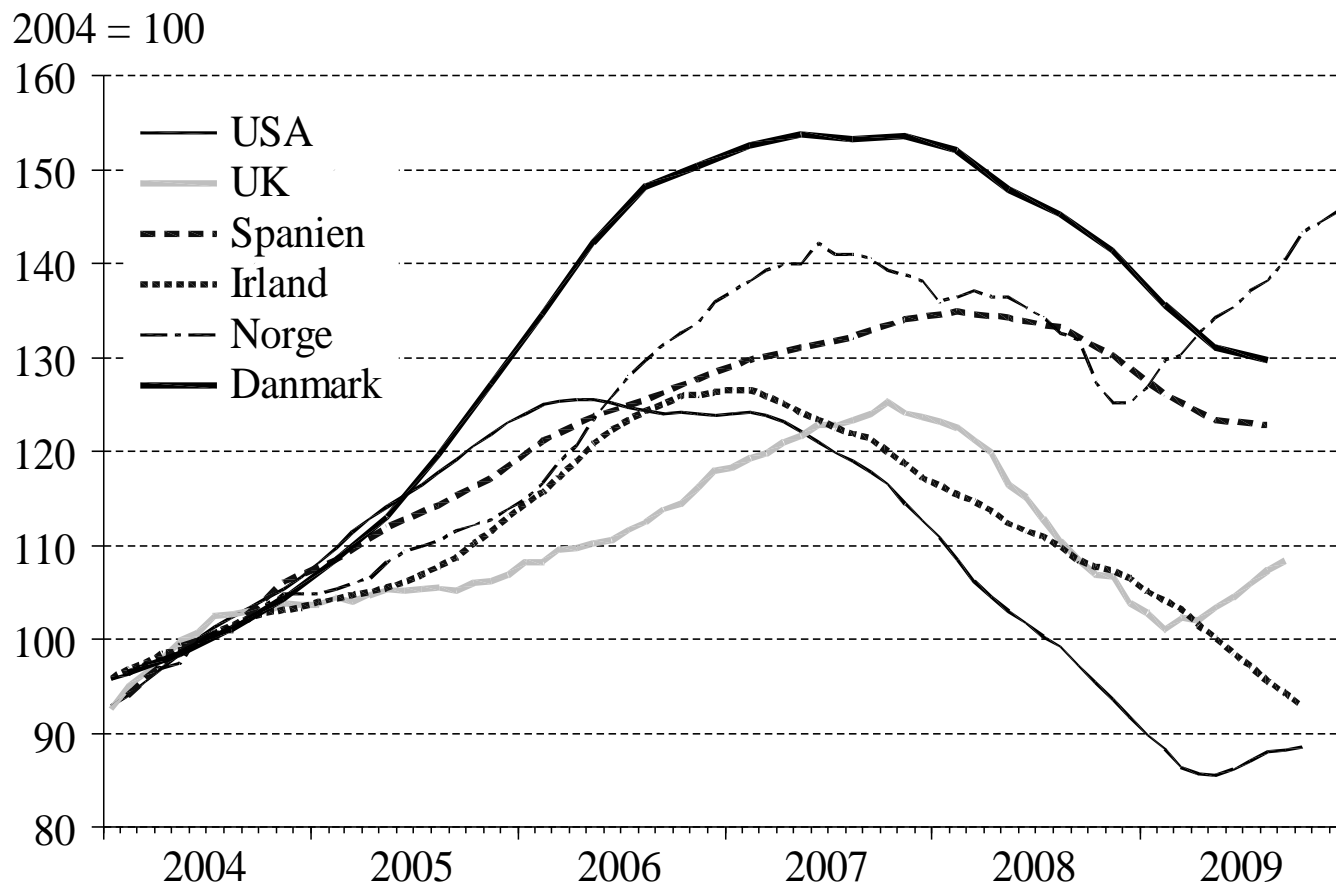
DEN OFFENTLIGE SEKTOR HOLDT OGSÅ FEST: PLANLAGT CONTRA FAKTISK UDGIFTSVÆKST

Kilde: Danmarks Nationalbank, Kvartalsoversigt, 3. kvartal 2010

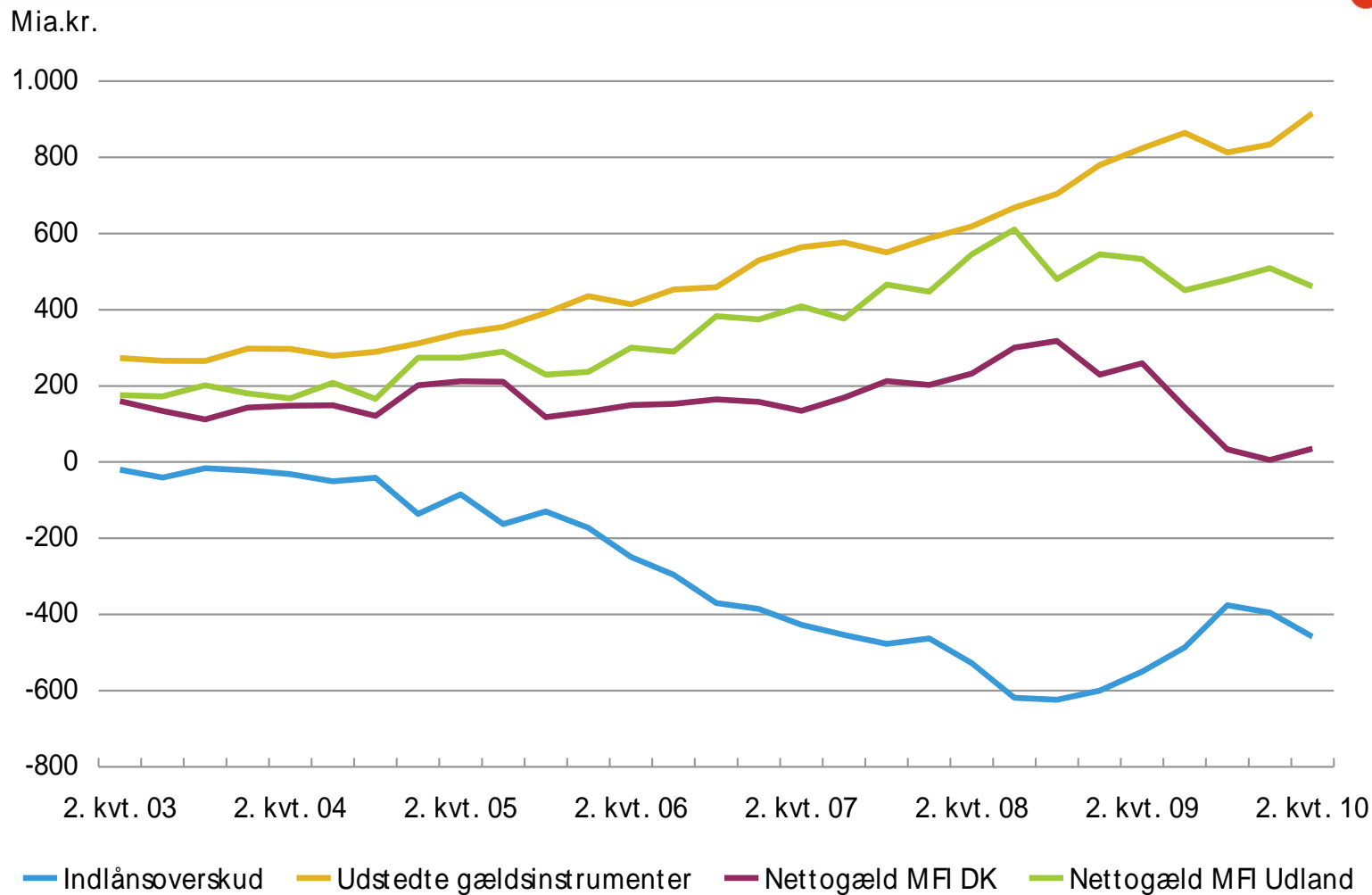
DEN DANSKE BOLIGBOBLE VAR EKSTREM: BOLIGPRISER I DANMARK OG UDLANDET

Kilde: Det Økonomiske Råd: Dansk Økonomi, Efterår 2009.

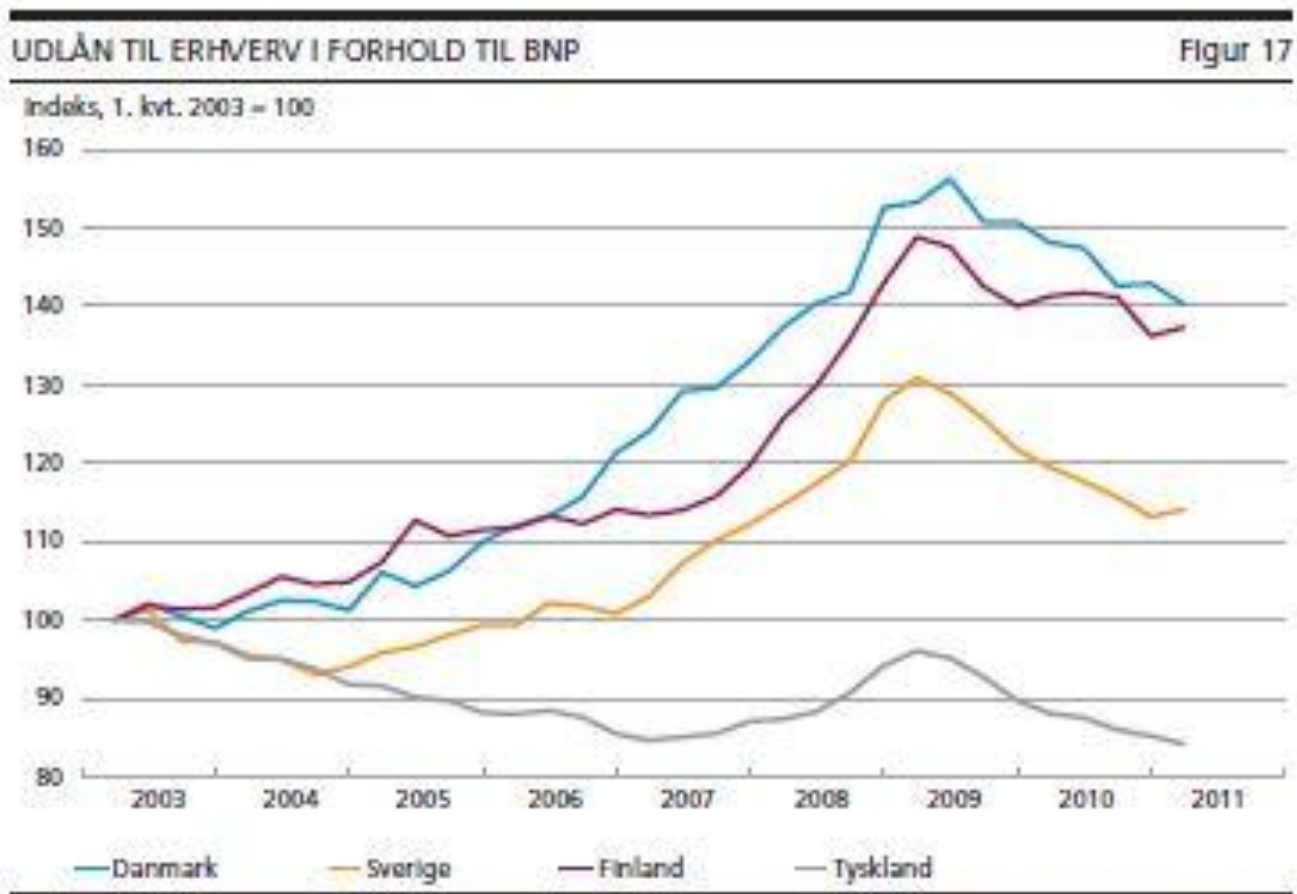
DANSKE BANKER OPBYGGEDE PÅ FÅ ÅR ET GIGANTISK INDLÅNSUNDERSKUD...

Kilde: Danmarks Nationalbank.

...OG LÅNTE PENGE UD I HIDTIL USET OMFANG

Anm.: Beholdning af udlån fra MF'er til indenlandske ikke-finansielle selskaber i forhold til årligt sæsonkorrigeret BNP. For Finland er modpartsområdet euroområdet, hvor andre lande end Finland kun udgør en meget lille del af det totale udlån. Kvartalsdata. Seneste observation er 1. kvartal 2011.

Kilde: Danmarks Nationalbank, Kvartalsoversigt, 3. kvartal 2010

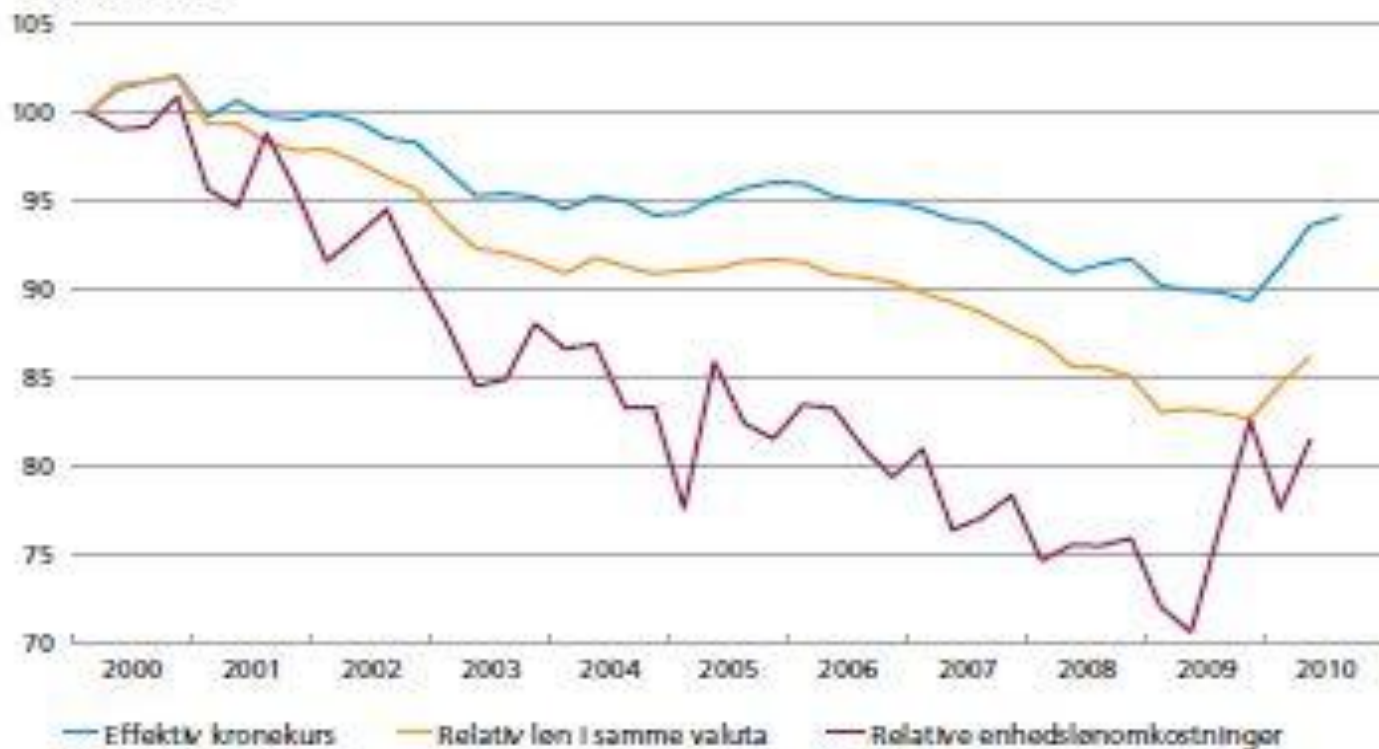

RESULTATET AF DET HELE: EN SMADRET KONKURRENCEEVNE...

DANSK INDUSTRIKONKURRENCEEVNE

Figur 23

1. kvrt. 2000 = 100

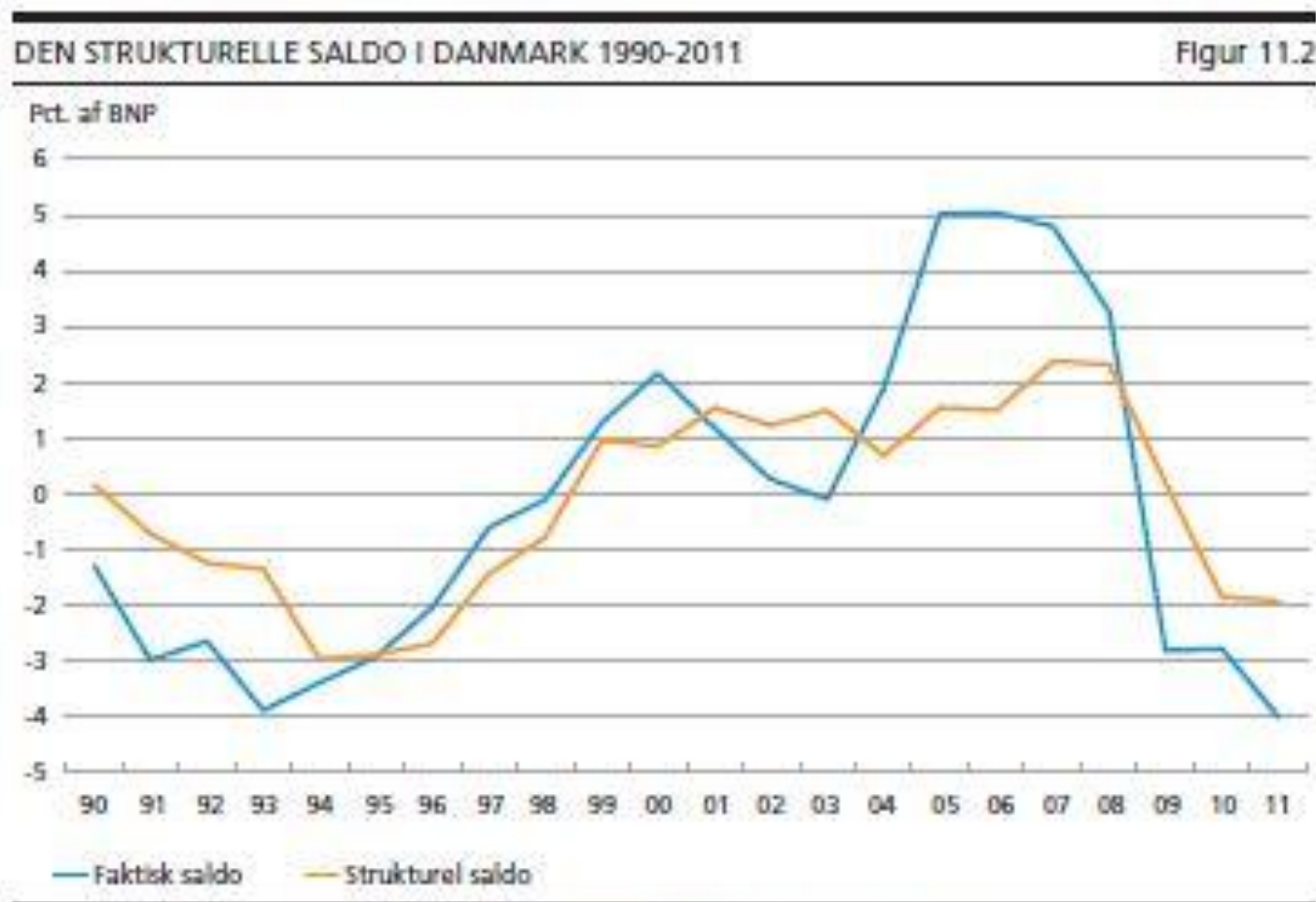

Anm.: Reciproke serier, dvs. udenlandsk enhed pr. dansk enhed i relativ løn og relativ enhedslønomkostning. Et faldende indeks angiver forringelse af den danske konkurrenceevne.

Kilde: OECD og Danmarks Nationalbank.

...OG EN KRAFTIG FORVÆRRING AF DET OFFENTLIGE BUDGET

Anm.: Tal for 2011 er baseret på Nationalbankens seneste prognose for dansk økonomi.

EFTERVIRKNINGERNE

- Både husholdninger, virksomheder og banker har haft behov for at konsolidere sig efter finanskrisen
- Husholdningerne tøver fortsat med at forbruge, bl.a. pga. frygt for arbejdsløshed og faldende boligpriser
- Mange virksomheder har efterhånden opsamlet en del penge på kistebunden, men tøver med at investere pga. usikkerhed om konjunkturudviklingen
- Mange banker har et fortsat konsolideringsbehov, og nogle af dem har deciderede funding-problemer. Det hæmmer nogle af de mindre virksomheders mulighed for at få kredit
- Staten har behov for at nedbringe sit budgetunderskud

HVAD KAN DER GØRES?

- Genrejsningen af dansk økonomi vil kræve et langt, sejt træk: Ingen hurtige og nemme løsninger
- Demografien og udlandskonjunktoren er imod os
- Behov for at styrke vækstpotentialet i dansk økonomi: Der skal være et tilstrækkeligt udbud af kvalificeret arbejdskraft, og produktiviteten skal op
- Den aktuelle private opsparingskvote er høj, og den private investeringskvote er lav. Derfor potentiale for pæn vækst i den private efterspørgsel, når/hvis tilliden vender tilbage
- Men hvis væksten i den private efterspørgsel udebliver, kan der blive behov for at stimulere efterspørgslen

Den offentlige sektors rolle

UDGANGSPUNKTET: VERDENS STØRSTE OFFENTLIGE SEKTOR

- Det offentlige forbrug udgør godt 28 pct. af produktionen i et "normalår" og godt 32 pct. af den samlede beskæftigelse. Afgørende for velstand og velfærd, at disse resurser anvendes fornuftigt
- De offentlige budgetter er ikke langtidsholdbare, med mindre den fremtidige vækst i de offentlige udgifter bliver langt mindre end hidtil (eller med mindre vælgerne accepterer væsentlige skattestigninger)
- Demografien giver et pres for øgede offentlige udgifter: Udsigt til permanent "smal Hals" i det offentlige, med mindre produktiviteten kan hæves væsentligt

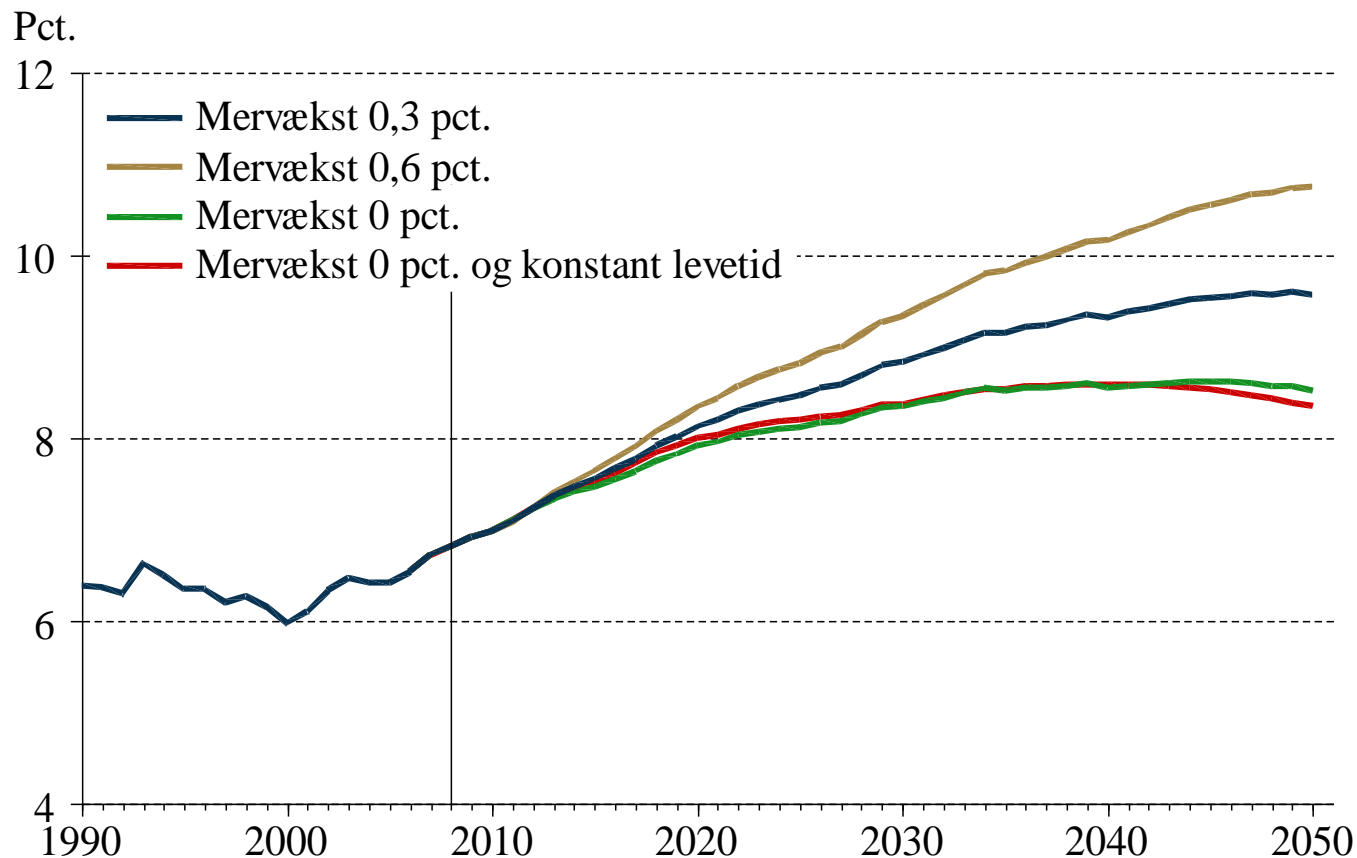
EN NØGLESEKTOR: SUNDHEDSSEKTOREN

- Regimeskifte i sundhedspolitikken i sidste årti: Udviklingen i retning af flere patientrettigheder har gjort, at udgiftsvæksten i højere grad er efterspørgselsdrevet
- 1993-2008: Gennemsnitlig årlig mervækst i sundhedsudgifter på 0,3 pct. ud over, hvad demografien og reallønsudviklingen kan forklare
- 1999-2008: Gennemsnitlig årlig mervækst på 1,2 pct.!
- Selv i tilfælde af "sund aldring" og en beskeden fremtidig mervækst er der udsigt til en kraftig stigning i sundhedsudgifternes andel af BNP
- Behov for øremærket sundhedsskat?

OFFENTLIGE SUNDHEDSUDGIFTER I PROCENT AF BNP

Kilde: Det Økonomiske Råd: Dansk Økonomi, Efterår 2009.

EN ANDEN NØGLESEKTOR: UDDANNELSESSEKTOREN I KRISE

- Internationalt set høje udgifter til uddannelse, men med middelmådigt resultat (PISA mm.)
- Danske folkeskoleelever går i dag 33-40 pct. mindre i skole, end de gjorde for 50 år siden
- For få år siden viste en undersøgelse, at danske folkeskoleelever i gennemsnit kun brugte 15 minutter om dagen på lektielæsning. For mange unge forlader folkeskolen som funktionelle analfabeter
- Lærergerningen har lidt et tab af prestige og autoritet

UDDANNELSESSEKTOREN I KRISE

- For mange unge får ikke en kompetencegivende uddannelse; stort frafald på erhvervsskoler, mangel på praktikpladser
- I 1980 kunne "beholdningen" af faglært arbejdskraft opretholde den danske produktion i 27 år. I 2007 kunne beholdningen af faglært arbejdskraft kun opretholde produktionen i 19 år, bl.a. pga. aldring af arbejdsstyrken
- Taxametersystemet giver sammen med øget studenterindtag en tendens til karakterinflation og standardforringelser på de højere læreanstalter
- Behov for mere fokus på kvalitet frem for kvantitet

EN TREDJE NØGLEFAKTOR: DE OFFENTLIGE INVESTERINGER

- Offentlige investeringer vigtige for produktivitet og velfærd
- Offentlig "smalhals" giver risiko for nedprioritering af investeringer til fordel for offentligt forbrug
- Behovet for tilpasning til klimaændringer, energibesparelser og omlægning af energisystemet medfører betydelige investeringsbehov
- Fejlslagne forsøg på styring af de offentlige investeringer i de seneste år: Planlagt stigning/fremrykning af offentlige investeringer i 2009-10: 30 pct. Realiseret stigning: 12 pct.

BEHOV FOR EN SAMLET OFFENTLIG INVESTERINGSPLAN

Formål med en samlet offentlig investeringsplan:

- At skabe overblik over de kommende års investeringsbehov
- At sikre en hensigtsmæssig balance mellem offentligt forbrug og offentlige investeringer
- At sikre en rationel prioritering af de offentlige og offentligt regulerede investeringer på tværs af sektorer
- At sikre en mere hensigtsmæssig timing af de offentlige investeringer i forhold til konjunktursituationen
- At sikre en effektiv offentlig udgiftsstyring

PERSPEKTIVER I EN OFFENTLIG INVESTERINGSPLAN

- **Det strukturpolitiske perspektiv:** Velgennemtænkte offentlige investeringer kan øge vækstpotentialet (og dårligt planlagte prestigeprojekter kan svække det!)
- **Det konjunkturpolitiske perspektiv:** En midlertidig stigning i de offentlige investeringer kan blive nødvendig for at løbe økonomien i gang, efterhånden som dagpengereformen og tilbagetrækningsreformen slår igennem på arbejdsudbuddet
- **Vigtigt:** Der er kun råd til øgede offentlige investeringer, hvis de giver et rimeligt samfundsøkonomisk afkast

PRINCIPPER FOR EN OFFENTLIG INVESTERINGSPLAN

- Planen skal omfatte alle investeringer i fysiske anlæg, infrastruktur og bygninger, der er finansieret eller reguleret af den offentlige sektor
- Planen indarbejdes i en kommende 2020 plan. Kommuner og regioner omfattes af planen, og deres investeringsplaner indgår i de årlige forhandlinger med staten
- Alle projekter over en vis størrelse skal underkastes en systematisk samfundsøkonomisk projektvurdering efter ensartede principper, før de inkluderes i planen
- Planen skelner mellem projekter, der om nødvendigt kan fremrykkes eller udskydes ud fra konjunkturbesyn, og projekter der ikke er underlagt konjunkturpolitikken

OPSUMMERING

- Udsigt til lang periode med lav gennemsnitlig vækst:
Behov for langt sejt træk
- Behov for tiltag, der kan øge den potentielle såvel som den faktiske vækst i dansk økonomi: Her spiller uddannelsessektoren og de offentlige investeringer en nøglerolle
- Styring af de fremtidige sundhedsudgifter bliver en kæmpeudfordring: Hvis styringen mislykkes, kan sundhedssektoren blive en "gøgeunge" i forhold til andre dele af den offentlige sektor
- Behov for samlet offentlig investeringsplan både ud fra strukturpolitiske og konjunkturpolitiske hensyn